

slechts als platform om het politiek offensief op alle partijen, *Deutsch-Nationalen* inclusief, te heropenen. Lutte maanden later, in de lente van '30, vormde de leider van het katholieke *Zentrum*, dr. Heinrich Brüning, een minderheidskabinet. Toen in juli zijn financiële saneringsvoorstellen (de staat dreigde onder de last van de werklozen-uitkeringen te bezwijken) verworpen werden, besloot de rijkskanselier voortaan op grond van art. 48 van de grondwet van Weimar per decreet te regeren. De rijksdag keurde dit af; Brüning, een mogelijk compromis met de sociaal-democraten uit de weg gaand, schreef nieuwe verkiezingen uit.

De 14de september 1930 bracht een onaangename verrassing. Met de katholieken en de overige partijen van het centrum verloor de SPD aan stemmen, al bleef haar fractie van 143 leden in de 577 zetels tellende rijksdag de sterkste. De KPD evenwel had met 4,6 miljoen stemmen 77 zetels, de NSDAP met 6,4 miljoen 107 zetels veroverd. Van 12 in mei '28 tot 107 in september '30! Dat had in de Duitse politieke geschiedenis nog geen partij gepresteerd. Men kon het de door Hitler uit de verte gedirigeerde rijksdagfractie der Nazi's overlaten, de arbeid van de regering van binnen uit zoveel mogelijk te saboteren. De overeenkomstige actie van de communisten kwam haar te stade want zij, de KPD, leefde en streed in de verwachting dat de 'ineenstorting van het kapitalisme' binnen afzienbare tijd een communistisch Duitsland zou doen ontstaan; was Hitler eenmaal aan de macht, dan, zo meenden de communisten, zou *hij* ten behoeve van de KPD de sociaal-democratie met inbegrip van haar vakbeweging vernietigen, de arbeiders zouden zich dan *en masse* tot het communisme bekeren en de 'dictatuur van het proletariaat' zou spoedig een feit zijn.

Bij beide groeperingen, KPD en NSDAP, was de behoefte sterk, de politieke ontwikkeling te versnellen, zo mogelijk te forceren. Ook wanneer zij niet uitdrukkelijk samenwerkten (dat kwam een enkele keer voor), speelden zij toch steeds elkaar in de kaart. De actie der communisten droeg er toe bij, dat grote en kleine burgerij alsmede de middenstand meer en meer in Hitler de figuur gingen zien die Duitsland kon 'redden van het bolsjewisme' - en elke gewelddadigheid der nationaal-socialisten deed uit de rijen der arbeiders steun toevloeien aan de KPD die het aggressiefst tegen de geüniformeerde SA-ers optrad. Het politieke centrum kalfde af aan beide kanten en de partijen van dat centrum die gelijkelijk door communisten en nationaal-socialisten bedreigd werden, brachten het niet op, de handen ineen te slaan en de republiek van Weimar te redden. Voor steun aan een burgerlijk minderheidskabinet welks beleid principieel op bezuiniging gericht was, waren de sociaal-democraten als typische arbeiderspartij niet te vinden en de overige centrum-partijen, sterk door ondernemers beïnvloed, waren niet